

RECERCA ETNOBOTÀNICA
AL MONTSENY:
PRIMERS RESULTATS

Mª ÀNGELS BONET I GALOBART

AGRAÏMENTS

Voldríem fer palesa la nostra gratitut a tots els entrevistats, que han volgut oferir-nos part del seu temps i dels seus coneixements; sense ells aquest article no hauria estat possible. També cal regradiar en Llorenç Sáez pels dibuixos que il.lustren l'article i en Joan Vallès i Cèsar Blanché pel seu assessorament.

D'una manera especial, agraïm la col.laboració d'en Cèsar Gutiérrez, que ens ha cedit algunes de les dades, i de la Carme Clopés que ha fet possibles moltes de les entrevistes.

INTRODUCCIÓ

La dinàmica socio-econòmica actual, amb el seu corresponent estil de viure, la vida moderna, en definitiva, ha colpejat les formes d'existència tradicionals, perfectament adaptades al medi, del qual l'home n'havia de treure tot el profit possible. El progrés i les comoditats de la civilització occidental, que en el cas concret d'aquest article es tradueixen, per exemple, en la millora de les comunicacions, en una eficaç assistència sanitària i en una farmacopea a l'abast de tothom, han fet que es bescantin costums i usos d'arrels seculars, alguns poc encertats, d'altres prou eficaços. Sigui com sigui, aquest patrimoni cultural està en forta regressió i corre el perill de desaparèixer.

D'uns anys ençà, hi ha interès per recuperar aquests coneixements, tan fràgils pel fet que es transmeten per via oral. L'etnobotànica farmacèutica, paral·lela als corrents naturistes i etnològics avui de moda, pretén deixar constància escrita dels noms populars de les plantes i de les seves aplicacions remeieres i, si és possible, aprofitar-ne les propietats terapèutiques per a la farmacologia.

Convé assenyalar que la visió poc o molt bucòlica que avui es té del tema contrasta fortament amb la importància que tenia en el seu moment, a causa de la deficient assistència sanitària que es patia. La utilització d'herbes remeieres era l'opció més pràctica, i a vegades l'única disponible; hi confiaven per curar pulmonies, diftèries, per salvar vides... Sovint no els quedava altra alternativa. Avui, malgrat els avenços tècnics, queda encara una certa quantitat de persones que basa el seu sistema de salut en l'ús de les plantes i, sobretot, un grup encara més gran que, sense usar en l'actualitat plantes medicinals, en recorda amb precisió les virtuts i les formes d'utilització.

El desig i la necessitat de preservar aquesta important fracció del patrimoni cultural, i l'interès científic d'aquest tipus d'estudi, ens ha portat a la recerca en el camp de l'etnobotànica al Montseny, per a la qual cosa s'ha iniciat una tesi doctoral a través del Laboratori de Botànica de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona. Aquest article aplega, com a primícia i de manera no gaire elaborada, alguns resultats d'aquest treball en curs.

Les dades que s'hi exposen corresponen a 25 entrevistes fetes al vessant vallesà del Montseny, principalment a la vall alta de la Tordera, i sobretot damunt d'un substrat poc o molt àcid, de manera que les plantes calcícoles hi són poc representades.

La bibliografia existent sobre etnobotànica al Montseny és molt poc extensa, i les dades sovint es troben disperses en publicacions diverses i no sempre fàcils de localitzar (monografies locals, topografies mèdiques, revistes d'àmbit local o comarcal, etc).

La metodologia dels estudis etnobotànics, si més no en el nostre cas, es basa en entrevistes directes a informants locals, que s'interroguen sobre els noms, les creences i les aplicacions remeieres de les plantes, i també en les informacions recollides que comporten l'ús d'animals, minerals, etc. Com a suport a la recerca s'ensenyen als entrevistats plecs amb mostres de plantes premsades, i es fa una petita sortida al camp amb ells, que normalment es redueix a un passeig pels voltants de la masia.

Les confusions són relativament freqüents, de manera que cal saber destriar la informació, i és aconsellable interrogar l'entrevistat sobre l'hàbitat de la planta, sobre l'època de floració, etc, ja que un bon coneixement de la flora de la regió ofereix un ajut molt eficaç, i sovint permet saber a quines espècies corresponen les descripcions que donen els entrevistats.

Aquest article recull algunes de les aplicacions remeieres de les plantes al Montseny que hem recopilat fins ara. També donem a conèixer alguns remeis populars no vegetals, utilitats no medicinals d'algunes plantes i, finalment, algunes creences i curiositats relacionades amb la medicina popular i amb el món rural.

En aquest primer apartat presentem aquelles aplicacions medicinals de plantes que ens han semblat més interessants, ordenades per un índex temàtic per tal de facilitar-ne la consulta. Els noms populars són els que ens han estat citats en el decurs del treball de camp; per a la terminologia científica hem adoptat el criteri botànic de BOLÒS *et al.* i en el cas dels termes mèdics ha estat consultada l'obra de CASASSAS *et al.* (Vegeu la bibliografia).

Acetona:

—Cent-en-grana o herba de cent-en-grana (*Herniaria glabra* L.): La decocció d'aquesta planta s'utilitza encara avui per tractar afeccions intestinals i hepàtiques; més concretament, l'acetona (acetonèmia) dels nens.

Afeccions oculars:

—Ruda (*Ruta graveolens* L.): L'aigua de ruda és bona per a rentar els ulls.

Berrugues:

—Celdònia (*Chelidonium majus* L.): El suc groc que desprenen les tiges seccionades (làtex) s'utilitza, aplicat directament, per eliminar berrugues i per fer madurar grans.

—Noguera (*Juglans regia* L.): La pell (epicarp) de la nou tendra té acció antiberrugosa: fregar-hi les berrugues ajuda a fer-les desaparèixer.

Brians:

—Angèlica (*Angelica sylvestris* L.): Amb l'arrel d'aquesta planta es preparava un oli que servia per a curar brians. Es feia bullir l'arrel en oli fins que es tornava una mica rossa, s'untava el mal amb aquell oli i després s'embolicava.

Circulació:

—Cua de cavall (*Equisetum arvense* L.): A més de la seva coneguda acció diürètica, en medicina popular també s'ha utilitzat com a estimulants de la circulació. Aquesta segona utilitat ens l'ha confirmada una persona nascuda al Montseny: "Un frare que en duia un ram va dir-me que si bevia d'aquesta aigua no tindria mai res dolent; fa córrer molt la sang".

—Cicuta (*Conium maculatum* L.): Els banys d'aigua d'aquesta planta tan tòxica s'havien utilitzat per activar la circulació de peus i cames.

—Ortiga (*Urtica dioica* L.): En forma de banys, la decocció de la fulla s'utilitza com a antiinflamatori, per treure la inflor de les cames. A més, també és bo beure la infusió de l'arrel.

Colesterol:

—Lledoner (*Celtis australis* L.): La infusió de fulla s'emptra per regular el nivell de colesterol a la sang.

—Ortiga (*Urtica dioica* L.): Es pren la infusió de la fulla amb la mateixa finalitat.

—Arboç (*Arbutus unedo* L.): La soca tallada d'arboç es pren en forma d'infusió també per fer baixar el nivell de colesterol a la sang. D'altra banda, ens han dit que si es fa bullir juntament amb grana d'heura (*Hedera helix* L.) l'aigua que en resulta és un purificant de la sang.

Cops:

—Mel: Aplicada externament, en forma de cataplasma, va bé per als cops.

—Ufals (*Medicago sativa* L.): Hi ha qui preparava una mena de pomada amb cansalada i ufals ben picat.

Cremades:

—Heura (*Hedera helix* L.): La fulla té acció vulnerària. Per curar cremades és bo posar-hi oli, al damunt una fulla d'heura, i embolicar; manté la frescor i ajuda a curar la cremada.

—Trepó (*Verbascum thapsus* L.): La fulla de trepó també s'aplicava externament amb la mateixa finalitat: evitar que la bena s'enganxés a les ferides i les cremades.

Cucs:

—Donzell (*Artemisia absinthium* L.): Als nens petits, si tenien cucs, hi havia el costum de posar-los un ramellet d'aquesta planta al costat esquerre del pit. El mateix s'acostumava a fer amb la ruda (*Ruta graveolens* L.). O bé se'ls penjava un rosari d'all (Allium sativum L.) al coll.

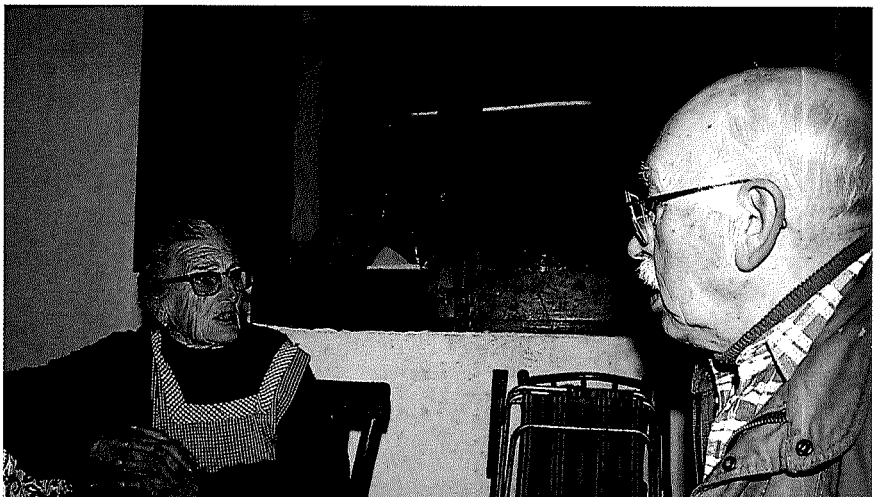
—Magrana (*Punica granatum* L.): La infusió de la pell del fruit (epicarp) és un eficaç vermífug i s'havia utilitzat per donar a la canalla.

*La Matilde Masnou,
filla del Cot, a Sant Bernat,
resulta convincent en
les seves explicacions.
Quan explica un remei
és perquè no dubta de
la seva afectivitat.*

*La Maria Borell,
d'Arbúcies, té plantades
a casa seva algunes de
les plantes que utilitza
habitualment. "Marialluïsa,
camamilla, poliol,... són el
meu cafè", ens ha dit.*

*Darrera les paraules
de la Carme Puig,
de la Cortada, s'hi
imaguen molts anys
d'experiència i importants
coneixements de les
plantes remeieres.*

Diabetis:

—Julivert (*Petroselinum crispum* (Mill.) Hill.): La ingestió d'unes quantes fulles en dejú (durant els nou primers dies de la lluna nova) pot ser un ajut en el tractament de la diabetis.

—Lledoner (*Celtis australis* L.): També ens han dit que per a rebai-xar el sucre es posen tres fulles de lledoner en mig got d'aigua, sense es-calfar (maceració), i al cap de nou dies es beu. Això es repeteix diverses vegades.

—Noguera (*Juglans regia* L.): S'ha demostrat l'acció astringent i hi-poglucemiant de la fulla.¹ A nosaltres ens han indicat que la infusió d'aquesta fulla es pren per "rebaixar" la sang, i que l'aigua de la segona pela va bé per a fer baixar el sucre (acció hipoglucemiant).

Diarrea:

—Farigola (*Thymus vulgaris* L.): Per destil·lació de la flor es prepara una essència que té acció antidiarreica.

—Gran (*Cynodon dactylon* Pers.): La gent entrevistada ens confirma la coneguda acció diürètica de les arrels d'aquesta planta, però, a més, també ens l'han citada com a antidiarreica.²

—Julivert (*Petroselinum crispum* (Mill.) Hill.) i llimona (*Citrus limon* (L.) Burm., fruit): Segons ens han indicat, la barreja del julivert picat amb el suc d'una llimona és astringent, i pot utilitzar-se per combatre els vòmits i la diarrea.

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): La infusió de la flor també té acció antidiarreica.

Diürètic:

—Herba prima (*Asplenium septentrionale* L. fig. núm. 1): La infusió d'aquesta planta és un diürètic força utilitzat a la regió del Montseny. De vegades preparen una barreja d'herba prima amb boixerola (*Arctos-taphylos uva-ursi* (L.) Spreng.) i cabellera de blat de moro (*Zea mays* L.).

Dolor reumàtic:

—Romaní (*Rosmarinus officinalis* L.): El romaní és una planta uti-litzada arreu amb profusió. Per via interna és conegut el seu efecte regulador de la pressió arterial. Per via externa s'utilitza com a an-tiinflamatori o antireumàtic, en forma del tradicional "alcohol de fer fregues" que es prepara fent una maceració en esperit de vi de la summitat florida de la planta.

Figura 1. *Herba prima*.

Estómac:

—Tomanyí, caps d'ase o timó (*Lavandula stoechas* L.): La infusió de tomanyí s'utilitza per tractar diverses afeccions de l'estómac.

Estomacal i per als cucs:

—Genciana (*Gentiana lutea* L.): Aquesta planta és una espècie protegida que només es troba en alguns indrets del Montseny. Temps enrera, la gent pujava des dels pobles del voltant a les Agudes a collir genciana i orella d'ós. L'aigua d'arrel de genciana és amargant, i gràcies a això és un excel·lent tònic estomacal. Per donar-la als nens que no tenen gana, es talla una rodanxa de l'arrel i es posa en remull en un got d'aigua, al vespre, i se'ls dona l'aigua l'endemà al matí. La mateixa aigua també té acció vermífuga.

—Santa-aura³ (*Centaurium pulchellum* (Swartz) Druce): L'herba de santa-aura és coneguda per la seva acció tònico-aperitiva i vermífuga. No es pren en forma d'infusió perquè té un gust fortament amargant. L'aigua es prepara per maceració (és a dir, posant la planta unes hores en remull), ja que així resulta menys concentrada i per tant també menys amargant.

Èczemes:

—Arítjol (*Smilax aspera* L.): Fent bullir l'arrel (rizoma) d'arítjol s'obté una aigua que, presa per via interna, ajuda a curar els èczemes o dermatitis del cuir cabellut.

Febre:

—Herba de Sant Segimon (*Saxifraga vayredana* Luiz.): L'herba de Sant Segimon és una espècie pràcticament endèmica del Montseny. Aquesta planta, que es fa a les roques silícies del massís, es pren en forma d'infusió per combatre la febre i també amb altres finalitats (vegeu més avall).

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): Encara avui s'utilitza l'anomenada "essència de saüquer", que es prepara a través d'un laboriós procés casolà de destil·lació de la flor. Aquest líquid té diverses aplicacions medicinals, una de les quals és el tractament de la febre. Ens han indicat que, d'aquesta essència, no se'n pot prendre gaire perquè rebaixa la sang ("només un través de dit, o un través i mig").

—Uradella (*Ceterach officinarum* DC. in Lam. et DC.): Aquesta falguereta és força coneguda i s'utilitza fonamentalment amb dues finalitats: com a antitussigen i en el tractament de la febre.

Ferides:

—Oli d'oliva (*Olea europaea* L.): Per treure el dolor de les ferides es tira un raig d'oli al damunt de brases i es perfuma la ferida.

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): Les flors seques s'utilitzen per perfumar ferides; es posen damunt d'una palada de foc i s'entoma aquell fum.

Fetge:

—Celdònia (*Chelidonium majus* L.): El làtex que desprenen les tiges fet bullir en aigua i pres al matí, en dejú, ens han dit que va bé curar el mal de fetge.

Furóncols:

—Ceba (*Allium cepa* L.): El seu poder antisèptic explica el gran nombre d'aplicacions en remeis populars. A Arbúcies, per exemple, ens ha dit que va molt bé per a fer madurar grans i furóncols; la ceba picada i ben aixafada es posa al damunt del mal.

—Pinyes de foc (*Sempervivum tectorum* L.): També s'utilitzaven per ajudar a curar furóncols. S'aixafaven i es posaven damunt de la zona afectada.

Hemorràgies:

—Presora o herba-col (*Cynara cardunculus* L.): Té acció antihemorràgica, de manera que pot servir per a prevenir les hemorràgies nasals. Es pren en forma d'infusió, tenint en compte que a dosis elevades pot ser perjudicial.

Hemorroides:

—Trepó (*Verbascum thapsus* L.): L'arrel feta bullir en oli s'usa com a antihemorroidal.

Mal de la boca:

—Fonoll (*Foeniculum vulgare* Mill.): Se'n prepara una aigua amb la qual es rentava la boca dels nens petits per curar aftes; s'hi podia afegir fulla de malva (*Malva sylvestris* L.), però només escaldada; no es pot deixar bullir.

—Herba cancera (*Hieracium* gr. *pilosella* L.): La infusió d'aquesta planta es donava als nens petits quan tenien mal de coll. La mateixa aigua pot utilitzar-se per curar el mal de la boca (aftes): es renta la boca del nadó amb un cotonet impregnat de l'aigua.

—Herba estrella (*Plantago coronopus* L., fig. núm. 2): Per al mal de coll va bé la infusió d'aquesta planta. I per als mals de la boca és bo glopejar aigua d'herba estrella, plantatge (*Plantago lanceolata* L.) i tanys de romeguera (*Rubus ulmifolius* L.); a aquesta aigua se li deixa arrencar el bull i prou. D'altra banda, la infusió d'herba estrella també serveix per a netejar la sang.

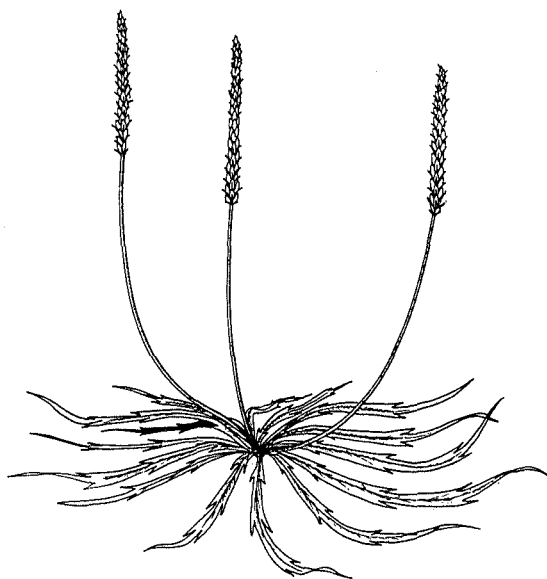

Figura 2. Herba estrella.

Mal de coll:

—Vincaperblinca (*Vinca difformis* Pourr.): Tot i que la infusió de la planta té gust amargant, diuen que és indicada per a tractar el mal de coll.

Mal de queixal:

—Sàlvia (*Salvia officinalis* L.): És apropiada per a combatre el mal de queixal i per a reforçar la dentadura. Ens diuen que a la planta se li ha de fer arrencar el bull en vi, i glopejar-lo.

Mal de ventre:

—Herba inflamacionera (*Polygala vulgaris* L.): Ens han dit que és un bon antiinflamatori intestinal.

—Morelles (*Parietaria officinalis* L. subsp. *judaica* (L.) Béguinot): L'aigua de morelles és refrescant per al ventre.

—Pampinella (*Sanquisorba minor* Scop.): Aquesta planta es feia bullir juntament amb caps de verder (*Rubus* sp.), plantatge (*Plantago lanceolata* L.) i escabellosa (*Scabiosa atropurpurea* L.), i es donava a les criatures de mesos que patien desarreglaments intestinals.

—Plantatge (*Plantago lanceolata* L.) i romeguera (*Rubus ulmifolius* L.): Es fan bullir tres o quatre fulles de plantatge i uns quants tanyes de romeguera; aquesta aigua va bé per a les infeccions de la panxa.

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): També és un antiinflamatori intestinal.

Mal als ulls:

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): Una de les aplicacions de l'"essència" de saüquer és el tractament de les infeccions dels ulls, mitjançant banys oculars.

Part, coadjuvant:

—Morelles (*Parietaria officinalis* L. subsp. *judaica* (L.) Béguinot): En medicina popular s'havia utilitzat la barreja de morelles, malva (*Malva sylvestris* L.), orenga (*Origanum vulgare* L.) i escabellosa (*Scabiosa atropurpurea* L.) per fer banys de seient unes setmanes abans del part, ja que, segons sembla, ajudava a dilatar.

Pressió alta:

—Herba de Sant Segimon (*Saxifraga vayredana* Luiz.): Se li atribueix una acció antihipertensiva.

—Ortiga (*Urtica dioica* L.): La infusió de l'arrel d'ortiga també ajuda a fer baixar la pressió.

Refredats:

—Pi pinyer (*Pinus pinea* L.): Amb cervesa negra, sucre roig i la pinya d'aquest pi, quan és verda, pot preparar-se un xarop indicat contra la tos i els refredats. La dosi és una cullerada sopera tres o quatre vegades al dia.

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): La infusió de la flor va bé per als refredats. Fent bullir les flors amb llet, i afegint-hi una cullerada de mel, s'obté un bon remei per a les afeccions bronquials.

Tos:

—Avet (*Abies alba* Mill.): Amb sucre roig i la pinya tendra d'avet es prepara un xarop d'acció antitussígena i expectorant.

REMEIS NO VEGETALS

Bestiar:

—Vi amb sutge: És un remei per al bestiar que ha criat. Ajuda a eliminar la placenta.

—Flor de sofre i oli:⁴ El sofre neteja la sang. Ens han dit que al bestiar, de tant en tant, se'ls ha de donar sal, i que els la donaven barrejada amb sofre; també hi barrejaven oli.

Brians:

—Greix dolç i flor de sofre: Se'n fa una pomada per curar els brians.

Cremades, ferides i furóncols:

—Oli i pega: Aquest oli es prepara fent bullir oli d'oliva amb pega negra,⁵ bo i remenant. És un bon remei per als talls, les ferides, les cremades i els furóncols. "L'oli amoreix i la pega estira, treu el pus". També s'ha utilitzat amb finalitat antihemorroidal.

Mal de coll:

—Cendra i vinagre: Se'n feia un cataplasma per "trencar les angines". Amb cendra i vinagre del bo es feia una pasta que després es posava damunt d'un drap i s'aplicava al coll abans d'anar a dormir, ben calent.

—Greix dolç: El sagí dolç s'utilitzava per guarir els refredats. "Anava bé empassar-se alguna bola d'aquell sagí, i untar el coll per fora".

PLANTES D'ÚS RELACIONAT AMB LA VIDA DE PAGÈS

Bestiar:

—Barretets (*Umbilicus rupestris* (Salisb) Dandy): S'utilitzaven per curar els braguers inflamats de les vaques. Es feia bullir la planta en oli, i amb aquell oli s'untava la zona afectada.

—Freixe (*Fraxinus excelsior* L.): L'escorça d'aquest arbre la utilitzen com a contraverí. Un pastor ens explica que quan una ovella ha estat mossegada per un escurçó, el que cal fer és banyar la zona afectada amb oli prèviament s'ha fet bullir la pela de freixe; aquest oli ha de ser calent. Abans d'això, però, s'ha de fer un tall a la pell i espremer per tal de facilitar l'eliminació del verí. I afegeix: "Així com hi salvem les bèsties, jo crec que una persona també es salvaria".

—Herba remuguera (*Rubia peregrina* L.): Aquesta planta es donava a una vaca quan perdia el remuc. Amb la mateixa finalitat, l'anomenada herba de remuc (*Tanacetum vulgare* L.) la donaven als xais.

—Morelles (*Parietaria officinalis* L. subsp. *judaica* (L.) Béguinot): Poden barrejar-se amb ortigues (*Urtica dioica* L.) i malves (*Malva sylvestris* L.) i fer-ne una aigua per donar al bestiar quan cria.

—Saüquer (*Sambucus nigra* L.): Amb el fruit ("ràim") es prepara un vi que s'utilitza en veterinària per tractar les infeccions i diarrea. Per preparar aquest vi s'empremen els fruits, i el suc que en resulta es fa bullir amb sucre fins que redueix a la meitat.

Cuina:

—Enciamets de la Mare de Déu (*Samolus valerandi* L.): Aquesta planta, que es fa en llocs humits, amanida, és bona per menjar. A Arbúcies ens diuen: "N'havíem menjada molta. En aquell temps, per deu cèntims anàvem a collir un plat d'enciam per al mestre".

—Presora o herba-col (*Cynara cardunculus* L.): La flor serveix per o fer mató. Se'n fa una infusió o bé es posa a maceració i l'aigua es tira a la llet per tal de fer-la amatonar.

—Ruda (*Ruta graveolens* L.): Es posa a la xocolata desfeta. Li dona un toc d'amargor que resulta agradable.

Fumar:

—Avellaner (*Corylus avellana* L.): Ens diuen que al temps de la guerra la fulla d'avellaner, feta assecar i ben trinxada, la feien servir de tabac, per fer el cigarret.

—Herba de Sant Segimon (*Saxifraga vayredana* Luiz.): També s'havia utilitzat per fumar.

Rentar:

—Heura (*Hedera helix* L.): La planta havia estat utilitzada per rentar roba delicada i, segons ens diuen, les monges la feien servir per rentar els seus hàbits negres: "La mare Trini ens feia portar heures; les feien bullir, hi posaven la roba a estovar una estona, i després l'esbandien al safareig".

CREENCES

—Curar d'enaiguat: Quan una criatura estava enaiguada el portaven a tirar pedretes al riu. S'hi havia d'anar nou dies seguits, al matí, quan sortia el sol, i al vespre, abans de fugir el sol, i s'havia de dir l'oració següent:

*Si estàs enaiguat al matí
Déu et curi i Sant Martí.
Si estàs enaiguat al migdia
Déu et curi i la Verge Maria.
Si estàs enaiguat al vespre
Déu et curi i Sant Silvestre.*

I, a més, donaven al nen un bon berenar, que també devia ajudar-lo a refer-se.

—Curar de trencat (hèrnia): Per curar una criatura que estigués herniada feien una cerimònia ben curiosa. Foradaven pel mig un roure i el padrí es posava a un costat i la padrina a l'altre, i es passaven la criatura nou vegades. Un deia "trencat te'l dono", i l'altre responia "curat te'l prenc". Llavors, amb les benes amb què s'havia embenat el nen, embolicaven l'arbre, i si l'arbre vivia el nen no es "trencava" més, però si es moria, el nen no es curava (Cèsar GUTIÉRREZ, com. pers.).

—Pelabou (*Cornus sanguinea* L.): Hi ha la creença que si es pica el bestiar amb un bastó de pelabou els fa orinar sang. Aquesta no és una creença exclusiva de la regió del Montseny; el seu fonament és possiblement el color vermell del tronc d'aquest arbust.

—Vidriella (*Clematis vitalba* L.): Ens han dit que si hom es posa aquesta flor al cap agafa mal de cap.

CONCLUSIONS

En el decurs de la recerca hem percebut la reculada generalitzada del patrimoni etnobotànic, especialment agreujada per la discontinuïtat generacional, que malauradament també s'estén a altres àmbits socioculturals. Són moltes les persones que ens diuen que aquella àvia o aquella altra, que en pau descansin, ens haurien pogut parlar molt de remeis "d'aquell temps"... El coneixement etnobotànic és encara prou important, però es troba força localitzat, i bona part de la població amb prou feines coneix els remeis o els noms més habituals.

Referent als noms de les plantes, ens hem trobat amb confusions notables, fins i tot entre espècies que no s'assemblen, pel fet que el mateix nom popular sovint s'aplica a plantes diferents. El cas contrari també es dona, és a dir, una mateixa espècie pot ser designada amb més d'un nom popular, depenent moltes vegades de la localització (diferents vessants del massís).

Destaquem el fet que hàgim pogut recollir el nom d'alguna espècie de la qual, prenent com a referència la recopilació de MASCLANS (vegeu la bibliografia), fins ara no es trobava documentat: herba inflamacionera (*Polygala vulgaris* L.) i pinyes de foc (*Sempervivum tectorum* L.).

Curiosament, hem constatat l'adaptació de la cultura popular als noms llatins de les plantes, ja sigui per derivació del nom llatí vulgar al català, la consulta de llibres, pel contacte amb els nombrosos herbolaris que pujaven al massís a collir plantes, etc. Alguns exemples d'aquesta adaptació dels noms llatins podrien ser, per exemple, *Angelica sylvestris* L., que hom anomena angèlica, o *Scabiosa atropurpurea* L., que es coneix com a escabellosa.

Pel que fa a les aplicacions remeieres, tant de les plantes com d'altres productes naturals, diguem d'entrada que en les darreres dècades han minvat molt. Molts dels remeis que els nostres informants ens han explicat, en l'actualitat ja no s'utilitzen, i només resten en la memòria

dels avis. Malgrat això, encara és una pràctica habitual al Montseny, sobretot per part de la gent gran, prendre una infusió per solucionar trastorns. Són moltes les plantes que s'utilitzen en el tractament de refredats, en els trastorns digestius i intestinals, com a desinfectants, analgèsics, etc.

D'altra banda, també es confia en les plantes com un ajut o suport al tractament mèdic en cas de malalties cròniques (hipertensió, diabetis, reumatisme, etc.).

En tercer lloc, són importants els remeis destinats a curar ferides, cremades i altres afeccions de la pell. Això no és gens estrany si tenim en compte que la major part de les persones amb les quals hem parlat encara fan vida a pagès i, per tant, estan exposades a un seguit de malalties o accidents propis del sector primari (cremades, talls, ferides, picades...). Aquest mateix fet explica que hagin estat descrits un gran nombre de remeis adreçats al bestiar.

BIBLIOGRAFIA

- BOLÒS, O., R.M. MASALLES, J. VIGO i J.M. NINOT. (1990): *Flora manual dels Països Catalans*. Ed. Pòrtic, Barcelona.
- BONET, M.A. (1993): *Etnobotànica de la Vall del Tenes (Vallès Oriental)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- CASASSAS, O. et. al. (1990): *Diccionari Enciclopèdic de Medicina*. Acadèmia Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- FONT i QUER, P. (1961): *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. Ed. Labor, Barcelona.
- MACLANS, F. (1981): *Els noms de les plantes als Països Catalans*. Ed. Montblanc-Martín, Granollers.
- MULET, L. (1991): *Estudio etnobotánico de la provincia de Castellón*. Diputació de Castelló. Castelló.

NOTES

1. FONT i QUER recull aquestes propietats de la fulla de noguera a *Plantas medicinales*, pàgs. 111-113.

2. MULET, en el seu estudi etnobotànic de Castelló, també recull la utilització popular de la planta per la seva acció astringent i antidiarreica, tant en medicina humana com en veterinària.
3. Veu popular derivada del nom correcte, centaurea. Aquestes desviacions són freqüents en la llengua parlada; així, es diu uradella en lloc de dauradella, o celdònia en lloc de celidònia.
4. El sofre ha estat utilitzat popularment com a desinfectant. A la Vall de Tenes (Vallès Oriental) s'utilitzava juntament amb oli d'oliva per curar grans infectats i també brians (BONET, 1993, pàg. 216).
5. Aquesta substància, d'un color molt fosc i molt viscosa, és un residu de la destil·lació del quitrà; s'utilitza per fer empelts en horticultura.